

בראשית יג

(א) ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה: (ב) ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב: (ג) וילך למסעיו מנגב ועד בית אל עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה בין בית אל ובין העי: (ד) אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשנה ויקרא שם אברם בשם יקוק: (ה) וגם ללוט החלך את אברם היה צאן ובקר ואהלים: (ו) ולא נשא אתם הארץ לשבת יחדו כי היה רכושם רב ולא זכלו לשבת יחדו: (ז) ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט והפנעני והפרזי אז ישב בארץ: (ח) ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני וביניך ובין רעי ובין רעיך כי אנשים אחים אנחנו: (ט) הלא כל הארץ לפניך הפך נא מעלי אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה: (י) וישא לוט את עיניו וירא את כל פכר הירדן כי כלה משקה לפני שחת יקוק את סדם ואת עמרה פגו יקוק בארץ מצרים באכה צער: (יא) ויבחר לו לוט את כל פכר הירדן ויסע לוט מקדם [רש"י] ... ומדרש אגדה הסיע עצמו מקדמונו של עולם אמר אי אפשי לא באברם ולא באלהין ויפרדו איש מעל אחיו: (יב) אברם ישב בארץ פנען ולוט ישב בערי הפכר ויאהל עד סדם: (יג) ואנשי סדם רעים וחטאים ליקוק מאד:

בראשית יח

(כ) ויאמר יקוק זעקת סדם ועמרה כי רבה וחטאתם פי כבדה מאד: (כא) אבדה נא וארצה הפצעתה הבאה אלי עשו פלה ואם לא אדעה:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קט עמוד א

תנו רבנן: אנשי סדום לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא, ומה כתיב בהם +איוב כ"ח+ ארץ ממנה יצא לחם ... ספיר אבניה ועפרת זהב לו... אמרו: וכי מאחר שארץ ממנה יצא לחם ועפרת זהב לו, למה לנו עוברי דרכים? שאין באים אלינו אלא לחסרינו [מממונו], בואו ונשכח תורת רגל מארצנו, שנאמר +איוב כ"ח+ פרץ נחל מעם גר הנשכחים מני רגל דלו מאנוש נעו.

רמב"ן בראשית פרק יט פסוק ה

כוונתם לכולות את הרגל מביניהם, כדברי רבותינו (סנהדרין קט א), כי חשבו שבעבור טובת ארצם שהיא כגן ה' יבאו שם רבים, והם היו מואסי הצדקה, אבל לוט בעשרו וממונו בא אליהם, או שבקש מהם רשות או שקבלוהו לכבוד אברהם, והכתוב מעיד שזאת כוונתם, שנאמר (יחזקאל טז מט) הנה זה היה עון סדם אחותך גאון שבעת לחם ושלנת השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה: ומה שאמר (לעיל יג יג) רעים וחטאים לה' מאד, שהיו מכעיסים ומורדים בשלותם ובענוי האביונים, והוא שאמר (יחזקאל טז נ) ותגבהינה ותעשינה תועבה לפני ואסיר אתהן באשך קאיתי: ועל דעת רבותינו (עיי' סנהדרין קט א) היו בהם כל מדות רעות, אבל נגמר דינם על אותו העון מפני שלא החזיקו יד עני ואביון, כי היו תדירים באותו עון יותר מכולם, וגם כי כל העמים עושים צדקות עם ריעיהם ועם ענייהם, לא היה בכל הגוים כסדום לאכזריות:

~ מוסר ~

אבות ה משנה י

ארבע מדות באדם: האומר "שלי שלי ושלך שלך" זו מדה בינונית ויש אומרים זו **מדת סדום**, "שלי שלך ושלך שלי" עם הארץ, "שלי שלך ושלך שלך" חסיד, "שלי שלי ושלך שלי" רשע:

פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק כה

הכריזו [ז"א: חקקו] בסדום כל מי שהוא מחזיק בפת לחם עני ואביון ישרף באש ...

ר' עדין שטיינזלץ

[ו'אנשי סדם רעים וחטאים ליקוק מאד], חקקו חאטיהם - ולשם כך מגיע להם עונש קולקטיבי.]

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ה משנה י

שלי שלי ושלך שלך - איני רוצה להנותך, והלואי שלא תהנה אותי: ויש אומרים זו מדת סדום - קרוב הדבר לבוא לידי מדת סדום. שמתוך שהוא רגיל בכך, אפילו בדבר שחבירו נהנה והוא אינו חסר לא ירצה להנות את חבירו, וזו היתה מדת סדום שהיו מתכוונים לכולות הרגל מביניהם, ואע"פ שהיתה הארץ רחבת ידים לפנייהם ולא היו חסרים כלום:

בבא בתרא יב:ב

ההוא דזבן ארעא אמצרא דבי נשיה [היה איש שקנה שדה ליד שדה חמין], כי קא פלגו [כשבאו לחלק שדה חמין], א"ל: פליגו לי אמצראי [תנו לי את החלק שנמצא ליד השדה שלי]; אמר רבה: כגון זה כופין על מדת סדום. מתקיף לה רב יוסף, אמרי ליה אחי: מעלינן ליה עלויא כי נכסי דבי בר מריון! והלכתא כרב יוסף. תרי ארעתא אתרי נגרי - אמר רבה: כגון זה כופין על מדת סדום. מתקיף לה רב יוסף, זמנין דהאי מדויל והאי לא מדויל! והלכתא כרב יוסף. תרתי אחד נגרא - א"ר יוסף: כגון זה כופין על מדת סדום. מתקיף לה אביי, מצי אמר: בעינא דאפיש אריסי! והלכתא כרב יוסף, אפושי לאו מילתא היא.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות חלוקת שותפות סימן קע"ד סעיף א

האחין או השותפין שבאו לחלוק השדה וליטול כל אחד חלקו, אם היתה כולה שוה לגמרי, חולקין לפי המדה בלבד. ואם אמר אחד: תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהא סמוך לשדה אחר שלי ויהיה הכל שדה אחד, שומעין לו, וכופה אותו על זה, שעוכב בדבר זה **מדת סדום** היא (וי"א דאין שומעין לו, אלא צריך להעלות בדמים עד שיתרצו חבריו) (טור בשם הרא"ש), ויש אומרים דהוי ספק, וכל דאלים גבר (מרדכי סוף פ' קמא דב"ב בשם מהר"ם). אבל אם היה חלק ממנה טוב, או קרוב לנהר יותר, או קרוב לדרך, ושמו אותה היפה כנגד הרע ואמר: תנו לי בשומא שלי מצד זה, אין שומעין לו, אלא נוטל בגורל. אמר להם: תנו בשומא שלי מצד זה חצי מדתה מהצד הרע וטול אתה מהצד הטוב כדי שיהא חלקי סמוך לשדה שלי, שומעין לו. הגה: היו בכאן שני שדות, האחד אומר לחלוק כל שדה ושדה, והאחד אומר לחלוק שדה כנגד שדה, שומעין לזה שאומר לחלוק שדה כנגד שדה. ודוקא ששתיהן שוות ואין נפקותא בחלוקת השדות לחצאין, אבל אם האחד טובה בשום צד, או שאחד יש לו מצר אצל השדות, חולקין כל שדה לשנים (טור ס"ג).

רש"י מסכת בבא בתרא דף יב עמוד ב

על מדת סדום - זה נהנה וזה לא חסר.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף כ עמוד א

... הדר בחצר חבריו שלא מדעתו, צריך להעלות לו שכר או אין צריך? היכי דמי? אילימא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר, זה לא נהנה וזה לא חסר! [ברור שלא צריך להעלות לו שכר]. אלא בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר, זה נהנה וזה חסר! לא צריכא [ברור שצריך להעלות לו שכר]. בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר, מאי? מצי אמר [יכול לומר] ליה מאי חסרתיד, או דלמא מצי אמר [יכול לומר] הא איתהנית [נהנית]? ... שלחוה בי רבי אמי, אמר: וכי מה עשה לו? ומה חסרו? ומה הזיקו? ז"א: זה נהנה וזה לא חסר: פטור] ...

שולחן ערוך חושן משפט הלכות גזילה סימן שס"ג סעיף ו

הדר בחצר חבריו שלא מדעתו, שאמר לו: צא, ולא יצא, חייב ליתן לו כל שכרו. ואם לא אמר לו: צא, אם אותה חצר אינה עשויה לשכר, אינו צריך להעלות לו שכר. (ואף על פי שהוציא את בעל הבית {גרמא בעלמא-סמ"ע} בעל כרחו מן הבית והוא דר בו (מרדכי פרק כיצד הרגל). ואפילו היה רגיל להשכיר, רק שעכשיו לא עביד למיגר, בתר האי שעתא אזלינן) (ני"י פ' הני"ל), אף על פי שדרד זה הדר לשכור מקום לעצמו, **שזה נהנה וזה אינו חסר**. הגה: ודוקא שכבר דר בו, אבל לא יוכל לכופו לכתחילה שינחנו לדור בו, אע"פ דכופין על מדת סדום במקום שזה נהנה וזה אינו חסר, הני מילי בדבר דאי בעי [בעל חצר] ליהנות לא יוכל ליהנות. אבל בכי האי גוונא דאי בעי בעל חצר ליהנות ולהרויח להשכיר חצירו היה יכול, אלא שאינו רוצה, אין כופין אותו לעשות בחנם (מרדכי וני"י פרק הני"ל). ואם החצר עשויה לשכר, אף על פי שאין דרך זה לשכור, צריך להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממנו. הגה: מיהו אם לא היה דר בו, אלא שגזלו ממנו, פטור לשלם השכירות (טור ס"ו בשם הרא"ש ולאפוקי מהרמ"ה). וסתם בתים בזמן הזה קיימי לאגרא ואף על גב דעדיין לא השכירו מעולם (מרדכי פרק כיצד הרגל והגהות מיימוני פ"ג דגזילה ועיין בת"ה סימן שי"ז).

שו"ת - בעל תוקע

שו"ת - כהן יחיד

ר' עדין שטיינזלץ

[ז"ה נהנה וזה לא חסר" הוא חוק המחייב אי ישום החוק].

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ה משנה ו

שלי שלך ושלך שלך - מהנה את הבריות מנכסיו, והוא אינו נהנה מאחרים: חסיד - שעושה לפניו משורת הדין: